

Civilutskottets yttrande

1979/80: 7 y

med anledning av proposition 1979/80: 135 om organisation av försvarsmaktens högre regionala ledning m. m. jämte motioner

Till försvarsutskottet

Försvarsutskottet har genom beslut den 8 april 1980 berett civilutskottet tillfälle att avge yttrande över proposition 1979/80: 135 om organisation av försvarsmaktens högre regionala ledning m. m. jämte eventuella motioner.

I detta yttrande behandlas propositionen närmast såvitt rör avsnitten om grundläggande krav på den civila högre regionala ledningen, militär- och civilområdesgränser, antalet militär- och civilområden, ledningsorganisationen i övre Norrland samt civilbefälhavarna (prop. s. 7–18).

I yttrandet behandlas vidare de med anledning av propositionen väckta motionerna 1979/80:

1980 av Bernt Ekinge (fp) och Olle Grahns (fp) vari hemställs att riksdagen uttalar att civilbefälhavarkanslierna i östra och västra civilområdena lokaliseras till Strängnäs resp. Skövde.

1981 av tredje vice talmannen Karl Erik Eriksson (fp) vari hemställs att riksdagen uttalar att Karlstad bör bli ny stationeringsort för civilbefälhavarkansliet i Bergslagens civilområde.

1982 av Yngve Nyquist m. fl. (s, m, c, fp) vari hemställs att riksdagen beslutar ge regeringen till känna att Falun bör bibehållas som lokaliseringsort för civilbefälhavarkansliet i Bergslagens civilområde.

1983 av Hans Lindblad (fp) vari, såvitt nu är i fråga, hemställs

4. att riksdagen begär en belysning av frågan om övergång till heltidsanställda civilbefälhavare.

1984 av Sven Aspling m. fl. (s) vari hemställs att riksdagen måtte besluta uttala att civilbefälhavarens kansli för Bergslagens civilområde lokaliseras till Karlstad.

1985 av Göthe Knutson m. fl. (m, c) vari hemställs att riksdagen uttalar att Karlstad blir ny stationeringsort för civilbefälhavarens kansli i Bergslagens civilområde.

1986 av Lars Werner m. fl. (vpk) vari hemställs att riksdagen med ändring av proposition 1979/80: 135 beslutar att försvarets högre regionala ledning organiseras i fyra militär- och civilområden, i enlighet med alternativ 4 SV i ledningsutredningens förslag.

1987 av Nils Erik Wåågs (s) vari hemställs

1. att det fortsatta utredningsarbetet om civilbefälhavares uppgifter vidgas till att omfatta även beredskap mot större olyckor, ej betingade av militär verksamhet, t. ex. vid kärnkraftverk.

2. att riksdagen ger regeringen till känna vad i motionen anförts.

Utskottet

Enligt nuvarande praxis utses en av landshövdingarna inom ett civilområde att vara civilbefälhavare (CB). Försvarsmaktens ledningsutredning har i betänkandet Högre regional ledning (SOU 1978: 77) behandlat nuvarande ordning. Utredningens majoritet har funnit denna ordning lämplig. Bl. a. anför utredningen att starka motiv finns för att välja en landshövding till CB. Så länge det med hänsyn till arbetsvolymen går att förena uppgiften att vara landshövding med uppgiften att vara CB finns enligt utredningen bara ett skäl för en ändrad ordning, nämligen att den som är landshövding i fred också bör vara det i krig. Som chef i krig för den länsstyrelse vars landshövding samtidigt är CB förordnas en särskild krigslandshövding. Dock anser utredningen att värdet av att ha en landshövding som CB är så stort att nuvarande principer inte bör ändras. Emellertid bör regeringen enligt utredningen behålla handlingsfriheten i denna fråga.

Föredragande statsrådet delar ledningsutredningens uppfattning och finner inte anledning att föreslå någon förändring i nuvarande ordning. I propositionen erinras även om att åt civilbefälhavaren i Bergslagens civilområde uppdragits att närmare utreda CB:s uppgifter främst i fråga om den operativa krigsplanläggningen. Av propositionen framgår att förslag om civilbefälhavarnas uppgifter och befogenheter m. m. avses lämnas i 1981 års budgetproposition.

Enligt vad utskottet erfarit har den nämnda utredningen nyligen avlämnats. Betänkandet är delvis sekretessbelagt. Av de delar av betänkandet som inte är sekretessbelagda framgår bl. a. att CB:s roll beträffande bl. a. den civila krigsplanläggningen bör förstärkas och att den högre regionala ledningsnivån på civil sida under krigsförhållanden kommer att ställas inför avsevärt större problem än man tidigare haft anledning att räkna med.

I motionen 1979/80: 1983 begärs en belysning av frågan om övergång till heltidsanställda CB.

Som framgått ovan kommer förslag att lämnas riksdagen nästa år om CB:s uppgifter m. m. Utskottet utgår ifrån att som en naturlig del därvid kommer att övervägas om därmed tillförs nya skäl för att ändra nuvarande praxis. Någon särskild belysning så som begärs i motionen anser utskottet inte erforderlig. Civilutskottet föreslår därför att försvarsutskottet avstyrker motion 1979/80: 1983 (fp) såvitt nu är i fråga.

I landet finns f. n. sex militärområden och sex civilområden. Gränserna militär- och civilområde sammanfaller helt. CB biträds i fred av ett kansli vars storlek i dag varierar mellan fyra och nio tjänster. Vid mobilisering utökas CB-kansliet kraftigt.

Ledningsutredningen hade att pröva möjligheterna av att minska antalet militärområden från sex. Om förslag lämnades om ändring i militärområdesindelningen borde även indelning i civilområden övervägas. Indelningen i militär- och civilområden borde enligt utredningens direktiv samman-

falla om inte mycket starka skäl talade däremot. Utredningens majoritet har vid sina överväganden kommit fram till att nuvarande sex militär- och civilområden bör behållas. Därigenom anges att goda ledningsförutsättningar finns såväl i krig som fred. Såväl flertalet remissinstanser som föredragande statsrådet delar ledningsutredningens majoritets förslag.

Även civilutskottet anser att nuvarande områdesindelning bör behållas. Förslaget i motion 1979/80: 1986 (vpk) om en organisation med fyra militär- och civilområden avstyrks med hänvisning till vad i propositionen anförts.

Av nedanstående uppställning framgår nuvarande och föreslagen lokalisering av civilbefälhavare, civilbefälhavarkansli samt av militärbefälhavare och militärområdesstab.

Civilområde/ Militärområde	Lokalisering av		
	civil- befälhavare	civil- befälhavarkansli	militärbefälhavare och militärområdes- stab
Södra	Malmö	Malmö	Kristianstad
Västra	Mariestad	Göteborg	Skövde
Bergslagens	Falun	Falun	Karlstad
Östra	Uppsala	Stockholm	Strängnäs
Nedre Norrlands	Östersund	Östersund	Östersund
Övre Norrlands	Luleå	Luleå	Boden

Ledningsutredningen föreslog att CB-kansli och militärområdesstab i princip skulle lokaliseras till samma ort. Med hänsyn till storleken på stab resp. CB-kansli ansåg utredningen det naturligt att kansliet flyttade till milostabens lokaliseringsort.

Föredragande statsrådet anför i propositionen att det enligt hans mening varken är meningsfullt eller lämpligt att försöka avgöra vilken del av civilbefälhavarens verksamhet som bör anses vara viktigast – den som omfattar samordning, utbildning m. m. av de civila delarna av totalförsvaret eller den som avser samverkan och samordning med det militära försvaret.

I propositionen anförts vidare att inga remissinstanser som yttrat sig över ledningsutredningens förslag haft några allvarigare invändningar mot den nuvarande ordningen. Sålunda anförts att samverkan med CB:s kanslier som regel fungerar tillfredställande men att en lokalisering av resp. kansli till samma ort som militärområdesstaben givetvis ytterligare skulle förbättra samverkansförhållandena. Om denna princip accepteras innebär den att det inte blir möjligt att samlokalisera CB med sina kanslier på två orter – Strängnäs och Skövde – som inte är residensstäder. För kanslierna i Malmö, Göteborg, Stockholm och Luleå anges i propositionen att närheten till alla viktigare civila totalförsvarsmyndigheter och organisationer är ett avgörande argument för att behålla kanslierna på dessa orter.

Frågan om lokaliseringen av CB-kanslierna tas upp i några motioner. I

motion 1979/80: 1980 (fp) föreslås riksdagen uttala att civilbefälhavarkanslierna i Östra och Västra civilområdena lokaliseras till Strängnäs resp. Skövde.

Civilutskottet delar — från sina utgångspunkter — den uppfattning i frågan som vunnit stöd i propositionen, nämligen att närheten till viktigare civila totalförsvarsmyndigheter i Göteborg och Stockholm bör väga tyngre än den i och för sig obestridliga fördel som kan ligga i att milostaben och CB-kansliet i Västra resp. Östra militär- och civilområdet finns på samma ort. Det bör även beaktas att med nuvarande lokalisering av CB-kanslierna i dessa civilområden det finns möjlighet att lokalisera CB och CB-kansli till samma ort. Vid ett bifall till motionen finns inte denna möjlighet. Civilutskottet förordar därför att försvarsutskottet avstyrker bifall till motion 1979/80: 1980 (fp).

I motionerna 1979/80: 1981 (fp), 1979/80: 1984 (s) och 1979/80: 1985 (m, c) begärs ett riksdagens uttalande om att Karlstad bör bli ny stationeringsort för CB-kansliet i Bergslagens civilområde medan i motion 1979/80: 1982 (s, m, c, fp) begärs ett riksdagens tillkännagivande med innebörden att Falun bör behållas som lokaliseringsort för kansliet.

Av propositionen framgår bl. a. att civilbefälhavaren i Bergslagens civilområde i sitt remissyttrande på ledningsutredningens betänkande ansett att nuvarande förläggning av kansliet skall behållas.

Beträffande Bergslagens civilområde anføres i propositionen att kansliets lokalisering till Falun huvudsakligen tycks bero på att landshövdingen i Kopparbergs län utsetts till CB sedan den nuvarande CB-organisationen fastställdes. Kontakterna med militärbefälhavaren och med de civila totalförsvarsmyndigheterna m. fl. talar enligt föredragande statsrådets uppfattning för att kansliet omlokaliseras till Karlstad. Eftersom några allvarigare invändningar mot den nuvarande ordningen inte gjorts bör enligt föredraganden frågan om kansliets lokalisering prövas i samband med att ny CB skall utses för Bergslagens civilområde.

Även enligt civilutskottets uppfattning bör frågan om lokalisering av det nämnda CB-kansliet prövas i samband med att ny CB skall utses. Enligt vad utskottet erfarit kommer regeringen att besluta i ärendet inom de närmaste månaderna. Utskottet förordar att försvarsutskottet avstyrker bifall även till motionerna 1979/80: 1981 (fp), 1979/80: 1982 (s, m, c, fp), 1979/80: 1984 (s) och 1979/80: 1985 (m, c).

I motion 1979/80: 1987 (s) anføres att konkreta förslag om CB:s uppgifter uppskjutits i avvaktan på att den utredning som görs av civilbefälhavaren i Bergslagens civilområden skall avslutas. Motionären anför att i utredningsarbetet bör beaktas att vissa fredsbetingade uppgifter lämpligen bör handhas av CB. Som exempel på en sådan uppgift nämns skyddet mot en kärnkraftsolycka. Hemställan i motionen innebär att arbetet i utredningen skall vidgas till att omfatta även beredskapen mot större olyckor t. ex. vid kärnkraftverk samt att riksdagen ger regeringen till känna vad i motionen anförts.

Som framgått ovan har utredningen om CB:s uppgifter m. m. nyligen slutfört sitt arbete. Någon möjlighet att vidga utredningsuppdraget enligt förslaget i motionen finns sålunda inte. Redan på denna grund föreslår civilutskottet att försvarsutskottet avstyrker bifall till motionen. Därutöver vill utskottet anföra följande. Som även framgår av motionen har statens strålskyddsinstitut i december 1979 avgivit rapporten Effektivare beredskap. I rapporten som överlämnats till chefen för jordbruksdepartementet behandlas beredskapsplaneringen mot kärnkraftsolyckor. Bl. a. har i utredningen tagits upp förslag till beredskapsplanering i län som gränsar till sådana län i vilka kärnkraftsanläggningar finns samt om behov finns av planläggning emot kärnkraftsolyckor i flera län än f. n. Strålskyddsinstitutets rapport som har remissbehandlats övervägs f. n. i regeringens kansli. Utskottet förutsätter att vid dessa överväganden även tas upp frågan om civilbefälhavarna skall tilldelas uppgifter beträffande skyddet mot kärnkraftsolyckor. Enligt civilutskottets uppfattning bör försvarsutskottet avstyrka bifall till motion 1979/80: 1987 (s).

Vad i propositionen i övrigt föreslagits och anförts har såvitt rör civilutskottets beredningsområde inte givit utskottet anledning till erinran eller särskilt uttalande.

Stockholm den 24 april 1980

På civilutskottets vägnar

KJELL A. MATTSSON

Närvarande: Kjell A. Mattsson (c), Per Bergman (s), Oskar Lindkvist (s), Karin Ahrlund (fp), Lars Henrikson (s), Thure Jadestig (s), Elvy Olsson (c), Bertil Danielsson (m), Birgitta Dahl (s), Sven Eric Åkerfeldt (c), Magnus Persson (s), Bertil Dahlén (fp), Jan Eric Virgin (m), Per Olof Håkansson (s) och Erik Olsson (m).

Avvikande meningar

beträffande *lokaliseringen av civilbefälhavarkansliet för Bergslagens civilområde*

a. av Magnus Persson (s) som anser att det stycke i utskottets yttrande på s. 4 som börjar "Även enligt" och slutar "och 1979/80: 1985 (m, c)" bort lyda:

Försvarsmaktens ledningsutredning har framhållit att behovet av samverkan mellan militärområdesstaberna och CB-kanslierna är omfattande och av avgörande betydelse för totalförsvarsplaneringen för verksamheten inom militär- och civilområdena gemensamt. Ledningsutredningen anser bl. a. mot denna bakgrund att principen bör vara att staber och CB-kanslier lokaliseras till samma orter. I propositionen framhålls – som angivits ovan

– att kontakterna mellan militärbefälhavaren och de civila totalförsvarsmyndigheterna talar för att CB-kansliet i Bergslagens civilområde bör flyttas från Falun till Karlstad, en flyttning som kan ske utan några särskilda investeringar i nya lokaler.

Vidare bör framhållas att de ursprungliga motiven för en lokalisering till Falun huvudsakligen tyckts bero på att landshövdingen i Kopparbergs län har utsetts till CB sedan nuvarande CB-organisation fastställdes. Övervägande skäl talar sålunda för en omlokalisering av CB-kansliet från Falun till Karlstad. Ett uttalande med denna innebörd föreslås i motionerna 1979/80: 1981 (fp), 1979/80: 1984 (s) och 1979/80: 1985 (m, c). Civilutskottet förordar därför att försvarsutskottet föreslår riksdagen att uttala sig i enlighet med vad i motionerna hemställs. Det finns starka skäl för en lokalisering av CB-kansliet till Karlstad i samband med att regeringen fattar beslut om ny CB för Bergslagens civilområde. Motion 1979/80: 1982 (s, m, c, fp) bör avstyrkas.

b. av Bertil Dahlén (fp) som anser att det stycke i utskottets yttrande på s. 4 som börjar "Även enligt" och slutar "och 1979/80: 1985 (m, c)" bort lyda:

Av propositionen framgår att några allvarigare invändningar inte gjorts mot att CB-kansliet för Bergslagens civilområde ligger i Falun. Utskottet kan inte finna att några påtagliga fördelar skulle stå att vinna med en flyttning av kansliet till Karlstad för att därmed uppnå en lokalisering till samma ort som militärområdesstaben i området. Som framgår ovan ligger CB-kanslierna f. n. på andra orter än militärområdesstaberna för fem av de sex civilområdena/militärområdena. Som också framhålls i propositionen har CB-kanslierna kontakter även med civila totalförsvarsmyndigheter. Kanslierna har sålunda inte endast eller ens till övervägande del kontakter med militärområdesstaberna. Det bör erinras om att samtliga CB som har kansliet på annan ort än militärområdesstaben i remissyttrande över ledningsutredningens förslag anför att nuvarande förlägningsarbete för CB-kanslierna skall behållas. Ett tillkännagivande till regeringen enligt förslaget i motion 1979/80: 1982 (s, m, c, fp) om att Falun skall behållas som lokaliseringsort för CB-kansliet i Bergslagens civilområde bör därför enligt civilutskottets mening göras genom att försvarsutskottet tillstyrker motionen. Några övertygande motiv för en lokalisering till Karlstad har inte påvisats varken av ledningsutredningen eller i motionerna 1979/80: 1981 (fp), 1979/80: 1984 (s) och 1979/80: 1985 (m, c). Civilutskottet föreslår därför att försvarsutskottet avstyrker bifall till dessa tre motioner.